

Türk Dilleri: Bir Aile Portresi

Lars Johanson*
Mainz University

Aile ve Üyeleri

*B*u yazıda, Türkiye Türkçesinin de içinde yer aldığı Türk dillerinin genel hatlarıyla bir resmini çizmeye çalışacağım.

Türkçe konuşulan dünya çok geniştir. Güneybatıda Türkiye ve komşularından güneydoğuda Doğu Türkistan'a, Çin'in içlerine uzanan bu dünyanın sınırları, kuzeydoğuda, güney ve kuzey Sibiryaya yoluyla yukarıya, Kuzey Buz Denizi'ne ve son olarak batı Sibiryaya ve doğu Avrupa'ya uzanıp kuzeybatıya ulaşır.

Yukarıda sınırlarını verdiğimiz geniş alan, çok sayıda farklı dili içinde barındırır. Türk dillerinin konuşulduğu coğrafya; Anadolu, Azerbaycan, Kafkasya, İran, Irak, Afganistan, Batı ve Doğu Türkistan'ın büyük bölümü, güney, kuzey ve batı Sibiryaya ile Volga bölgesini kapsar. Geçmişte, Türk dilli dünya Karadeniz ile Hazar denizi arasındaki bozkırları, Kırım, Balkanlar gibi yoğun yerleşim alanlarını da içine alıyordu.

Türk dünyasında aşağı yukarı 20 standart dil vardır. Bunların en önemlileri Türkiye Türkçesi, Azerice, Türkmençe, Kazakça, Karakalpakça, Kırgızca, Özbekçe, Uygurca, Tuvaca, Yakutça, Tatarca, Başkurtça ve Çuvaşçadır.

Yirminci yüzyılın sonlarında, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki gelişmeler nedeniyle pek çok Türk dili, bazı yeni bağımsız devletlerin milli dili olarak artan bir politik önem kazanmıştır.

* Çeviri: Nurettin Demir

Bir Dil Ailesi

Geleneksel karşılaştırmalı dilbilimin ortaya koyduğu ölçütlere göre Türkçe, bir dil ailesi, başka bir ifadeyle tek bir ana dilden türemiş akraba diller grubudur. İsveççe, Litvanca, Yunanca ve Ermenicenin Hint-Avrupa dilleri ailesinin üyeleri olduklarını nasıl kanıtlayabilirsek, Türkçe, Özbekçe, Yakutça, Çuvaşça ve öteki Türk dillerinin akraba olduklarını da öyle kanıtlayabiliriz. Tarihte, bilim adamlarının Çuvaşçanın kökeni konusunda şüphe duydukları bir dönem yaşanmıştır, fakat onun da gerçek bir Türk dili olduğu bugün açıkça ortaya konmuştur.

Bir ana Türk dilinin varlığını ve sonraki dönemlerde ayrıştığını kabul etmek için elde yeterince neden vardır. Bu ana dil ve Türk dillerinin sonraki dönemlerde dallanması, bir soy ağacı, yani genel metaforik bir deyişle şecere biçiminde temsil edilebilir. Ancak dil ailesi, aynı soydan gelen insanların aile ağacından biraz farklıdır. İkincisi bir ana ve babaya gider; dil ailesinde ise sadece ana vardır. Dil ailesi sadece analar ve kızlarından oluşur. Bunlar, tek taraflı kodları, sadece “ana kodları”ni taşır. Bugün, iki analı karma dillerden söz etmek revaçtaysa da bunlar, eğer varsa, çok sıra dışı olgulardır.

Aile Üyeleri

Çağdaş Türk dillerini topluca resmetmek için sıralamaya çalışalım. Ne görüyoruz? Siyasi anlamda 20 kadar dil, politik kararlar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu diller bazı tarihi, kültürel, edebi, politik yapı vb. ile birbirine bağlanmışlardır ve kendi kurumlarına sahiptirler. Bunların çoğu 20. yüzyıl boyunca, görece keyfi dil politikalarıyla oluşturulmuştur. Yine pek çoğu az veya çok iç bağlantıları olan ağızların oldukça serbest öbekleri olarak ortaya çıkmıştır. Her biri bir tür standart dile sahiptir ve standardın çatısı altına toplanan standart dışı varyantlarla ilişkilidir. Ayrıca standart dillerin geçerli olduğu alanın dışında kalan çatısız varyantlar da mevcuttur.

Politik ve saf dilbilimsel ölçütlere göre yapılan sınıflandırmalar farklı sonuçlara götürür. Öyle ki Doğu Anadolu Türkçesi, köken yakınlığı ve benzerlik açısından Azericeye, Türkiye'nin sıkı bir biçimde İstanbul ağzına dayanan millî dilinden daha yakındır. Karakalpakça dilbilimsel açıdan Kazakçanın bir ağzıdır, ama politik anlamda bir dildir. Dolganca, karşılıklı anlaşılabilirlik ölçütüne göre Yakutçanın bir ağzıdır, ama konuşurları bunun özerk bir dil olduğunu varsayarlar.

Dallar ve Alt Bölümler

Aile üyelerinin çoğu üst grupların, birincil kolların varyantları olarak sınıflandırılabilirler: Oğuz (Güneybatı), Kıpçak (Kuzeybatı) kolları, Uygur-Karluk (Güneydoğu) kolu. Bunların kendilerine has özellikleri vardır ve bu özellikler yardımıyla herhangi bir Türk dilinin hangi kola ait olduğuna karar vermek oldukça kolaydır. Türkiye Türkçesi kendisi de Türk dilinin bir varyantı olan Oğuzcanın bir koludur. Orta İran'da konuşulan Halaçça ve Volga bölgesinde konuşulan Çuvaşça özel kollar oluştururlar.

İnsan ailelerinden farklı olarak dil aileleri varyantlara ve alt varyantlara ayrılmaktadır. Sürekli ayrışma yoluyla, konuşulan Türkçenin daha özel türleri ortaya çıkmıştır. Soy ağacı ağız grupları, bölge ağızları ve yerel temel ağızlar gibi coğrafi varyantlara doğru dallanır. Ayrıca sosyal varyantlarda, az veya çok oranda prestij önemlidir. Bölgeye ve sosyal katmanlara ait ayırıcı özellikleri bir araya getiren, coğrafi veya sosyal açıdan ayrılan varyantlar olan *lektleri*, yani konuşma biçimlerini iki boyutlu diyalektolojiyi kullanmak suretiyle sınırlandırabiliriz. Bunlar yatay olarak komşularla ve dikey olarak, standart dil de içinde olmak üzere diğer sosyal varyantlarla zıtlık oluştururlar. Her biri belli bir geçerlilik oranına, iletişim seviyesine sahiptir. Sınırsız sayıdaki bu varyantları resmetmek elbette imkansızdır.

İşaret Dili

Türk dillerinin sınıflandırılmasında çok özel bir soruna işaret etmekte yarar vardır. Türkiye’de işitme engelli topluluğun kullandığı çok az bilinen ve 2005 yasama yılında yasal destek kazanmış olan bir işaret dili vardır. Bu dil, konuşulan Türkçenin “elle gösterilmesinden ibaret” değildir. Çok özel bir yapısı vardır. Birçok açıdan, morfoloji ve daha az olmak üzere sentaks bakımından Türkçeden radikal bir biçimde ayrılır. Bu dili kendi içinde sınıflandırmaya yarayan özel sınıflandırıcı yapıları [complex classificatory constructions] vardır. Bundan başka sayısal içermeler ve fiilin hem özne hem de nesne ile uyumu söz konusudur. Bu dil, konuşulan Türkçedeki zaman ve hal sisteminin doğrudan karşılıklarına sahip değildir. Türk işaret dili, Türkçenin konuşulan bir biçimi anlamında bir Türk dili değildir. Ama iki dil arasında tanımlanması gereken özel bağlantılar vardır. Bu arada, Osmanlı mahkemelerinde daha 16. yüzyılda ayrıntılı bir işaret dili kullanılmış olduğunu not etmek okuyucu için ilgi çekici olabilir.

Alan Araştırmaları

Türk dili dünyasının bazı bölümleri şimdiye dek yeterince araştırılmamıştır. Pek çok bölge için alan araştırmaları gerekmektedir.

Türk dünyasında İsveç alan araştırması geleneğinden kısaca söz etmeliyiz. Bu gelenek, Poltava savaşında (1709) esir düşüp Sibiryaya sürülen XII. Charles’ın İsveçli subayları tarafından gerçekleştirilen araştırmalarla başlar. Sibiryadaki gayretli bilimsel aktiviteleri sonucunda, runik yazıtları ve el yazmalarını keşfetmesiyle, Filip Johan von Stralenberg (1676-1747), Türkolojinin ve aynı zamanda Ural-Altayistğin kurucusu olarak öne çıkar. Onun *Das nord- und ostliche Theil von Europa und Asia* adlı anıtsal çalışması 1730 yılında Stockholm’de basılmıştır.

Stralenberg ve diğerleri Yenisey ırmağının yukarı boylarında, mezarlıklar ve deşifre edilmemiş, kuzey Run harflerine benzeyen bir alfabeyle yazılmış taş yazıtlar buldular. Daha sonra, yazıtların dilinin “Eski Türkçe” adı verilen dil olduğu ortaya çıktı. Türkçede “runik yazı” denilen alfabe, her ne kadar on dokuzuncu

yüzyılın sonuna kadar çözülememiş olsa da, daha on sekizinci yüzyılın başında biliniyordu. Türkoloji tarihindeki en büyük keşif, bugünkü Moğolistan'da bulunan Orhon vadisinde 1889 yazında yapıldı. Bölgede incelemelerde bulunan bir Rus bilimsel araştırma ekibi, üzerleri yazılı bir dizi taş sütun keşfetti. Metinler, Stralenberg ve diğerleri tarafından bulunan taşlardan tanınan aynı runik biçimli harflerle yazılmışlardı. Keşif, hızlı bir şekilde duyuruldu ve bilim âlemi “runlar sorunu”na yoğun ilgi duymaya başladı. 15 Aralık 1893 tarihinde Danimarkalı karşılaştırmalı dilbilim profesörü meşhur Vilhelm Thomsen muamma yazıyı deşifre etmeyi başardığını duyurdu. Böylece sekizinci yüzyıla ait, Türk imparatorluklarının idarecilerine ithaf edilmiş, onların askeri başarılarına övgü niteliğindeki Eski Doğu Türkçesi metinlerini okumak mümkün oldu.

Yirminci yüzyılda İsveç Türkolojisi, Doğu Türkistan'da konuşulan varyantların araştırılmasında öncü bir rol oynamaya başlamıştır. Araştırmalar, Yarkent ve Kaşgar'da sağlık görevlisi olarak uzun yıllar geçiren ve İsveç'e döndükten sonra Lund Üniversitesinde okutman olarak çalışan Gustaf Raquette tarafından başlatılmıştır. Çalışmalar, onun öğrencisi olan ve *Studien zu einer osttürkischen Lautlehre* adlı doktora tezini tamamlamasının ardından 1933'te Lund Üniversitesinde okutmanlık görevine getirilen Gunnar Jarring tarafından sürdürülmüştür. Bu tezi, yorucu alan araştırmaları neticesinde ortaya çıkmış olan bir dizi yayın, örneğin Çin ve Afgan Türkistan'ından toplanan metinler takip etmiştir. Bu bölgeye ulaşmak çok kısa bir süre sonra imkânsız hale gelmiştir. Gunnar Jarring, Orta Asya'daki bilinmeyen Türk ağızlarının, öncü bir araştırmacısı olarak dünyaca tanınmıştır.

Son yüzyılda Türk dillerini belgelemeye dönük çok önemli çalışmalar göze çarpar. Gerhard Doerfer'in İran'daki ufuk açıcı araştırması bu tür çalışmaların muhteşem bir örneğidir. Éva Csátó'nun Litvanya ve Haliç'te konuşulan Karayca varyantları üzerindeki araştırmalarından ve Elisabetta Ragagnin'in Dukhan'da, Kuzey Moğolistan'da konuşulan ve Sayan Türkçesinin bugüne kadar belgelenmemiş bir varyantı üzerindeki yeni tarihli alan araştırmasından da söz edelim.

Bugün alan araştırmalarında yeni, heyecan verici imkânlarla yüz yüzeyiz. Belgelemeye duyulan ihtiyaç büyüktür. Sadece iyi bilinen Türk dillerinden değil, az bilinen yerel konuşma varyantlarından, ilişkide bulunduğu dillerden derin bir biçimde etkilenmiş olan dillerden, hem arkaik hem de yenilikçi özelliklerin görüldüğü izole diller ve diğerlerinden de belgeye ihtiyacımız vardır. Alan araştırmaları, bizi Türk dilbiliminde yeni değerlendirmelere sevk edecek başka önemli veriler ortaya çıkarabilir. Dilsel dokümantasyon, en iyi biçimde uluslararası işbirliği ile gerçekleştirilebilecek acil bir görevdir. Dil dokümantasyonunda ve yeni birincil veriler toplamada aktif görev almak özellikle genç insanlar için heyecan vericidir. Ampirik açıdan uygun ve teorik açıdan anlamlı araştırmalar yapabilecek dilbilimsel deneyimi olan insanlara hala ihtiyacımız vardır.

Tehlikede Olma

Bugünkü Türk dillerinden bazıları tehlikededir veya en azından tehlikede olma riski taşımaktadır. Tehlike, genç nesillerin kendi temel kodlarına daha az özen göstermeleri ve daha çekici ve prestijli buldukları için baskın bir koda geçmeleriyle başlar. Şimdilerde, dillerin artan oranda tehlikeye düşmesi ve ölümü, dillerin toplu halde ölümü sonucunu ortaya çıkaran ve küreselleşmenin diğer türlerinde olduğu gibi varyasyonu bir daha geri döndürülemez biçimde silen bir gelişme olarak bütün dünyada gözlemlenmektedir. Tehlikedeki Türk dillerini hala fırsat varken belgelemeye çalışmak önemlidir. Deneyimleri paylaşma, arşivleme, yayımlama ve projeleri destekleme yoluyla tehlikede olan diller sorununa el atmada bir rol oynama çabası içinde olmaya çalışan ve merkezi Londra'daki SO-AS'de bulunan, Hans Rausing Tehlikedeki Diller Projesi dillerin dokümantasyonuna ayrılmıştır. Bu proje, dilleri tehlikede olan Türk topluluklarının bazılarına ve bu tür diller üzerinde çalışan araştırmacılara faydalı olabilir.

Kopyalama

Resmetmeye çalıştığımız ailenin üyeleri, iç gelişmeler ve karmaşık ilişki süreçleri nedeniyle yabancı öğeleri kopyalama sonucu ortaya çıkmıştır. Türk dilinin konuşurları kendi birincil kodlarına kopyalar almışlar ve ana dili Türkçe olmakla birlikte Türkçeye geçmiş konuşurlar kendi birincil kodlarına ait kopyaları ikincil Türkçe kodlarına kopyalamışlardır. Türk dilli grupların ortak özelliği olan hareketlilikleri nedeniyle ilişkiye bağlı gelişmeler özel bir öneme sahiptir.

Türkçenin başka dillere etkisi de aynı şekilde büyük olmuştur. Balkanlardaki Roman ağızlarına Türkçe etkisi, özellikle yoğun ve çeşitli kopyalar, Türkçe gramatikal yapıların özümsemesi bunun bir örneğini oluşturur. André Hesselbäck (Uppsala), Fin-Ugor dili olan Mariceye Türkçeden kod kopyalama etkisini araştırmıştır. Don Stilo, Güney Kafkasya, Türkiye'nin Doğusu, Kuzey İran ve Kuzey Irak'ta ortak fonolojik, gramatikal ve leksikal özellikler üzerinde çalışmaktadır. Türkçe, Kartvelce, Hint-Avrupa, Sami ve Kuzeydoğu Kafkas dillerinin yer aldığı 'Aras Dil Bölgesi' olarak adlandırdığı **durum**, beş dil arasında yoğun ilişki olgularını içerir.

İlişkiye bağlı değişimler nedeniyle, Özbek Türkçesi ile Tacik Farsçası örneğinde gördüğümüz gibi soyca akraba olmayan diller birbirine daha benzer hale gelmiştir. Karışık dillere ise rastlamıyoruz. Klasik Osmanlıcayla yazılmış metinler %90 oranında alıntı kelime barındırabilir, ama yine de Türkçe oldukları, Arapça veya Farsça olmadıkları belirlenebilir. Karayca ve Gagauzca gibi, Slav dillerinin güçlü etkisine uğramış diller için de aynı durum geçerlidir. Fonoloji, sentaks, sözcükler gibi alanlarda yoğun kopyalar bulabiliriz, ama hiçbir zaman kopyaya kaynaklık eden dile geçişle karşılaşmayız.

Ağır kod kopyalama, kod değiştirme sonucunu doğurmaz. Değiştirme, artan kopyalama yoluyla ara basamaklardan aşamalı olarak bir koddan başka bir koda

geçiş anlamına gelmez. Zayıf bir kodun konuşurları, baskın kodun bölümlerini giderek artan oranda ve en nihayetinde zayıf kod yerine baskın kodu konuşacak biçimde almazlar. Zayıf kod üzerinde artan etki, ondan vazgeçilmesine götürmez. Dillerden yapısal nedenlerle vazgeçilmez. Değiştirmenin kesin nedenleri sosyal tabiatlıdır. Diller, sonraki kuşaklara artık aktarılmadıkları için terk edilir. Sosyal baskı, gerilemekte olan bir koda karşı olumsuz tavra neden olursa, konuşurları bu kodu çocuklarına aktarmaktan çekinebilirler. Böylece çocuklar bu kodu tam olarak edinemezler ve en iyi durumda, zayıf dilin yarı konuşurları olarak büyürler.

Karşılıklı anlaşılır varyantların yüz yüze geldiği ve birbirini etkilediği ilişki durumlarını Türk dilinin gelişmesinde daima göz önünde bulundurmak durumundayız. Hareketli ve karışık grupları olan göçebe konfederasyonlarında normal durum buydu. Karşılaşma, değişmeye ve değişikliğe, varyantlaşmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örnek olarak, başka varyantlardan ileri derecede kopyalara sahip, ama pozisyonunu korumuş ve öyle kullanılmakta olan bölgeler üstü *geçer diller* [koiné] gibi baskın varyantlar vardır. Karşılıklı anlaşılmanın bulunduğu kodlar arasındaki ilişki, dil ortaya çıkmasına neden olabilir; farklı kaynaktan gelen varyantların bir karışımı, daha homojen bir varyanta gelişebilir. İran'da konuşulan bugünkü Kaşkayca, muhtemelen benzer bir durumun Türk dili tarihindeki örneği olabilir.

Tek Bir Türk Dili?

Türk dilli dünyada, hangi varyantın “dil” veya “ağız” olarak adlandırılması gerektiği konusunda ideolojik temelli, dilbilimsel açıdan anlamsız tartışmalar vardır. Birçok Türk bilim adamı, ailenin *tek bir dil* olduğuna, aile üyelerinin bir *lehçe* olduğuna işaret eder (tartışmalar için bkz. Demir 2006). Terminoloji söz konusu olduğunda her zaman yapılması gerektiği gibi ölçütler tanımlanmalıdır. Dilbilimsel açıdan “lehçe” terimi, birbiriyle karşılıklı anlaşılır durumda olan akraba varyantlar için kullanılır. Ama bu ölçüt bizim resmetmeye çalıştığımız dil grubu için kullanılamaz. Ailenin üyeleri birbirleriyle serbestçe sohbet edemezler. Komşu olanlar yüzeysel konuşmalar yapabilirler, ama hiçbir üye doğrudan ailenin tamamıyla konuşamaz. Belki de mutlu bir aile için bu, temel şarttır.

Bir zamanlar tek biçimli bir Türk dili olduğu ve birliğin yeni zamanlarda dağıtılmış olduğu, yani Türk dili ailesindeki farkların çağdaş dil politikaları sonucu ortaya çıktığı bir yanlış anlamadır. Bu fikir yazı dilleri ile konuşma dillerinin karıştırılmasından ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak Çağataycanın bölgeler üstü bir edebi dil olarak geçerliliğinin sınırlandığı ve sonunda Özbekçe, Uygurca, Tatarca, Türkmence vb. gibi milli dillerce ortadan kaldırıldığı doğrudur. Ama bu, farklı bir durum olduğu gibi, konuşulan Türk dilinin ayrışmasının çok erken başladığı gerçeğini de yalanlamaz.

Bir Aile Dilinin Oluşturulması

Bütün aile için bir dil oluşturma ümidi boş görünmektedir. 20. yüzyılın başında, Tatar ve Türkistanlı aydınlar, genel bir yazı dilinin farklı yerel dillerin yerini alıp almayacağını tartışmaya başlamışlardır. Kültürel Pantürkizm'in savunucuları birleştirici bir bağ olarak ortak bir standart dil aramışlardır. Bunlardan bazıları "İstanbul'daki kayıkçıdan Doğu Türkistan'daki çobana kadar" bütün Türklerin kullanacağı ortak bir iletişim aracının hayalini kurmuşlardır. Ancak, bu dilin hangi boyutta Tatarcaya veya Osmanlıcaya dayanacağı konusunda bir fikir birliği yoktu. Tatarlar, Kazan Tatarcasına yakın, Türkistan'da da kayda değer bir etkisi olan standart bir yazı dili geliştirdiler. Ortak dilin öncülerinden birisi, Kırım'da "Terciman" gazetesini çıkaran İsmail Bey Gaspıralı idi. Mümkün olduğu kadar geniş iletişim alanını amaçlayan gazetesi Rusya'daki Türkçe konuşan bütün gruplara yönelikti. Geniş bir anlaşılabilirliği sağlamak amacıyla sayısız Osmanlıca ögeyi kullanmıştı. Bunun sonucunda, gazetenin dili "yapay"lıkla ve bir tür Türk esperantosunu olmakla eleştirilmiştir. Günümüzde eski, bölgeler üstü dilleri korumak ve çağdaş standartlara dönüştürmek de imkânsız görünmektedir.

Bugün yine ortak Türkçe hayalleri vardır, Türk dilleri arasındaki farkları, uluslararası platformda, Çince veya Arapça gibi resmi statü kazanabilecek ortak bir dil oluşturmak amacıyla azaltma fikri vardır. Bu, neredeyse gerçekleşmesi imkânsız bir fikirdir. Dilin ayrışması sonuçlanmış, geri döndürülemez bir gerçektir. "Millî" dillerin yerini alacak "ortalama" veya "normal" bir Türk dili yoktur ve hiçbir zaman da var olmamıştır.

Elbette koordineli dil planlaması, ortak terminoloji sistemleri vb. yollarla standart dilleri birbirleriyle uyumlu hale getirmek mümkündür. Ama bu bile aşılmaz politik engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Özerk olma isteği hala hakim durumdadır. Yeni Türk cumhuriyetlerinin dil politikaları, halklarına millî kimlik kazandırmak için devlet dilleri oluşturma isteğine göre yönlendirilmektedir. Oluşmuş gerçekçi olan yazı sistemlerinin uyumlu hale getirilmesi amacına bile ulaşamamıştır. Terminolojide uyum sağlama şansı da reformcuların parmakları arasından neredeyse kayıp gitmektedir.

Daha Geniş Bir Aile?

Hepimiz soy araştırmalarının, önceleri hiçbir zaman hayal edilemeyen daha geniş aile ilişkilerini ortaya çıkarabildiğini kendi hayatımızdan biliyoruz. Soru şudur: Türkçenin akrabaları var mıdır, yani Türkçe geniş bir ailenin parçası mıdır? Bu durum uzun süre çok duygusal ve polemik yönü ağır basan bir biçimde tartışılmıştır. Türkçenin Moğolca, Tunguzca vd. ile akraba olduğu varsayımını, Germen dillerinin, Roman dilleri ve Slavcayla akrabalığında olduğu gibi kanıtlamak, mümkün olmamıştır. Diğer taraftan Altay dillerinin akraba olmadığı da kanıtlanamamıştır.

Bazı dil özellikleri kopyalama yoluyla alınarak kolayca değiştirilememektedir. İleri derecede kopyalamaya maruz kalmış kodun soy bağı, değiştirmeye karşı dayanıklı öğeleri aracılığıyla belirlenebilir. Türkçe dil ilişkilerinde yapısal etkenler hakkındaki çalışmamda, Türk dilinde bir fiil köküne yakın olan eklerin, adıyla verecek olursak eylem türü [actionality] ve çatıların kopyalamaya izin vermediği görüşünü dile getirdim (1992). Birincil fiil kökünden hemen sonra gelip eylem türü ve çatıları ifade eden eski morfepler; Türkçede, Moğolcada, Tunguzcada, Korecede ve Japoncada benzerlik gösterirler. Bunlar, her iki türden yoğun kopyalamanın nesnesi olarak farklı varyantlara bölünen bir ana dilin kalıntıları olabilirler. Humbolt bursu ile Mainz'de bulunan Martine Robbeets, araştırmasında "Altayca"nın soy bağları sorunu üzerine yoğunlaşmıştır. Araştırmacı, Türkçeden Japoncaya geniş bir alanda birincil kökten sonra gelen morfepler arasında fonetik ve semantik açıdan dikkat çekici benzerlikler bulmuştur. Bu benzerlikler şans eseri böyle olamazlar. Martine Robbeets, Japoncanın Altay dilleri arasındaki konumu hakkında eleştirel bir kitap yayımlamış (2005) ve "Japonca; Korece, Tunguzca, Moğolca ve Türkçeyle akraba mı?" sorusunu sormuştur. Görüldüğü kadarıyla olası bir "evet" için güçlü deliller getirdiği kanaatindeyim.

Sonuç olarak, portresini çizmeye çalıştığımız aile ne kadar büyüktür sorusunun hala açık bir yanıtı olmadığını söyleyebiliriz.

Bibliyografya

- Robbeets, Martine I (2005), *Is Japanese Related to Korean, Tungusic, Mongolic and Turkic?*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- Demir, Nurettin (2006), Türkiye'de Dil-Lehçe-Şive-Ağız Tartışmaları, *Türkçe Dil Tartışmalarında Yeni Yönelimler*, Ed. Astrid Menz, Christoph Schroeder, İstanbul
- Johanson, Lars (1992), *Strukturelle Faktoren in türkischen Sprachkontakten*, Sitzungsberichte der Wissenschaftlichen Gesellschaft an der J. W. Goethe-Universität Frankfurt am Main, 29:5. Stuttgart: Steiner, (Türkçesi: *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*, Ankara: TDK baskıda.)